

La ponència encarregada de redactar una memòria informativa endreçada a la Comissió Consistorial de millors urbanes, dona lectura a la que amb data de 15 de Maig và esser enviada a dita Comissió.

D. Joaquim Folch llegeix els seus dos treballs titulats «Les sals potàssiques de Suria» i «L'Halloisita a Santa Creu d'Olorde».

El senyor Codina manifesta qu'entre 'ls insectes coleopters que ha rebut últimament per a estudi hi ha vist algunes espècies interessants de consignar, i dues d'altres noves per a Catalunya, mostrantles als presents. Aquestes són: el colós *Lucanini*, *Pseudolucanus barbarossa* Fabr., en tres individus mascles, i el *Tenebrionidae*, *Osidini*, *Asida hispanica* Sob., en cinc exemplars entre'ls dos sexes, capturats pels voltants de Cervera (Ll.) per nostre consoci R. P. Frederic Vila, M. J. C. M., una i altra espècie són noves per a Catalunya, la primera es citada principalment de Portugal, i de la segona diu el senyor Codina que ja'n coneixia un individu de Mongat, on sembla esser molt rara; després l'*Oedemerini*, *Oncomera femorata* Fabr., conegut com molt raro de Montserrat i capturat a Lés (Vall d'Aran), 18. IX. 13, pel Germà Léon Hilaire, E. C.; i finalment el *Carabidae*, *Brachyninae*, *Aplinnus pyrenaicus* Dej., conegut fins ara de la regió pirenenca i subpirenenca i pres a San Genis (Barcelona), IV. 14, pel Germà Benito, de les E. C. de la Bonanova.

El mateix senyor llegeix la segona nota de la sèrie titulada «Sobre Dípteros Catalanes» mostrant al ensems alguns exemplars de les famílies Asilidae i Tachinidae, dels quals tracta en la susdita nota.

Sens altre cosa de que tractar, a les dotze i mitja fineix la sessió.

Contribució a un Catàleg dels Lepidòpters de Catalunya

Enumeració crítica de les espècies catalanes dels genres *CARCHARODUS* Hb. i *HESPERIA* F.

La família *Hesperiidae*, forma una agrupació de lepidòpters ben poc coneguts en sa major part. La resolució de molts problemes biològics intimament relacionats amb la sistemàtica es recentíssima en aquests insectes; això explica les greus confusions que trobem en les

millors obres de Lepidopterologia al tractar dels *Hesperiids*, aduhc en aquelles especies mes freqüents.

Aquesta dificultat en el reconeixement de les especies se feu sentir imperiosament en la confecció de Catàlegs o faunules locals, particularment en els països que, com Catalunya, tenen una gran riquesa lepidopterològica poc explorada.

Els dos treballs que citen major nombre de *Hesperiidae* son: El «Catálogo razonado de los Lepidópteros del Principado de Cataluña» de M. Cuní i Martorell, (any 1874), i els «Catálogos de los insectos encontrados en Cataluña» de M. Martorell i Peña (any 1879). El primer conté 10 especies i el segon cita ademés el *C. morpheus* Pall, que posteriorment no hem pogut comprovar sa existencia a Catalunya. Als esmentats catalècs, seguiren algunes llistes locals, augmentant-se el nombre abans indicat amb tres especies més (1). El «Catalogue des Lépidoptères des Pyrénées» de P. Rondou (1903), es el primer estudi que's refereix a una fauna veïna i tracta a les *Hesperiidae* amb major amplitut i detenció, no obstant existeixen confusions en algunes de les especies esmentades.

Actualment, tant el catàleg d'en Cuní com el d'en Martorell i Peña sols tenen un valor històric, per lo que's refereixen al grupu que'ns ocupem, contenint veritables enigmes i greus errors, com demostrarem al tractar de les *H. alveus* Hb., *H. Serratulae* Rbr., *H. malvae* L.

Sols la tasca de recullir la major quantitat possible de material de estudi podria portar-nos al coneixement de les especies que formen nostra fauna, tasca que emprengueren amb altres benivolguts companys. Mentrestant aparegueren nous treballs que modificaven per complert els coneixements de aleshores. Mabile publicava en el «*Genera Insectorum*», els facicles referents a les *Hesperiidae*; explicant, després, en la obra de Seitz, la part corresponent a la Fauna Palearctica. Ch. Oberthür tractava dels *Syrichthus* del grupu *alveus* Hb., donant a coneixer noves formes com *fulquieri*, *bellieri* i *armoricanus*. Ultimament, el Dr. J. Reverdín de Ginebra, eminent especialista de les *Hesperiidae*, publicà sos estudis anatòmics, demostrant la gran importancia que té l'aparell genital com a base de una segura

(1) S. Maluquer. Lepidopters d'una Excursió al Ubach (Tarrassa) —Butll. Inst. Cat. d'Hist Nat., any 1904, n.º 5.

D. Ventalló.—Contribució al estudi de la Fauna Lepidopterològica de Tarrassa, any 1905, n.º 5.

R. S. Standen.—Rhopalocera at Barcelona, Montserrat and Vernet-les. Bains.—The Entomologist, vol. XXXVIII, Oct. Dec. 1905.

determinació específica, viarany obert per Rambur fa més de tres quarts de segle.

Entre altres lepidòpters enviats en consulta al nostre autoritzat colega R. Verity, hi havien algunes *Hesperia*; referint-se a les mateixes m'escrigué lo següent: «... La détermination de ce groupe a été fait avec beaucoup d'exactitude avec le concours du Dr. Reverdin de Genève, spécialiste de ce groupe, et d'après les découvertes de ces dernières années,.. C'est la première fois que les *Hesperia* d'Espagne ont été étudiées ainsi;... Le classement et la détermination son fait d'après les *genitalia*, et les numéros que portent les individus manquant d'abdomen correspondent au numéro de la préparation microscopique faite et conservée par Reverdin...»

D'aquesta manera comensaren nostres relacions amb el savi professor de la facultat de Ginebra, i al primer enviu seguiren altres remeses de material difícils; mercès a sa amabilitat se pogueren determinar les especies duptoses, per medi de preparacions microscòpiques, tasca qu'ens encoratjà a redactar una llista preliminar de les especies catalanes dels genres *Carcharodus* i *Heperia*, amb l'esperança de motivar posteriors estudis més endintzats, sobre tant interessants lepidòpters.

Abans de començar la tasca ens plau testimoniar el nostre agrahiment envers el Dr. Reverdin, qui amb tanta sol·licitut ha estudiat gran nombre d'especies desconegudes per nosaltres. Fem constar també nostra gratitut al il·lustrat colega R. Verity, per ses noves de molta utilitat en el present treball, i al amic i consoci O. C. Rosset qui ens oferí tota sa col·lecció de *Hesperitts* per a son estudi. En el text següent farem constar la col·laboració d'altres companys, proporcionant-nos datos o exemplars. Les cites de localitats o aquells datos que no van acompanyats dels noms de aitals col·laboradors, són fruit de nostra propia observació.

Família HESPERIDAE

Genre CARCHARODUS, Hubner 1816

SPILOTHYRUS, Dup.

C. lavaterae, Esp.

Juny-Agost.

Vola preferentment en les regions montanyoses.

Guardiola-Bagà, 30-VI-10; Tagamanent, 10-VI-12 (O. C. Rosset); als Pirineus s'eleva fins a 1,600 metres (P. Rondou).

C. alceae, Esp.

Malvarum Ill. (Catàlec de'n Cuní i Martorell).

Alceae, Esp. (Cat. de'n Martorell i Peña).

Març-Setembre.

Te dues generacions i es la més abundosa en les parts baixa i mitja de Catalunya; pel contrari, escaseja als Pirineus. Vola ràpidament a ran de terra com les altres espècies del gènere.

Per a donar una idea de lo molt extesa que's troba, citem les següents localitats: Gavà, 24-III-07 (S. Maluquer); Pla de les Basses (O. C. Rosset); Santa Coloma de Gramanet, 20-VII-08; Sant Pere de Vilamajor, 5-VIII-13; Tarrassa (D. Ventalló); Tagamanent, 10-VI-20 (C. O. Rosset); Calella, Rosas, Cerdanya (Cuní i Martorell),

var. *australis* Z.

Segona generació del mitjdia d'Europa quins exemplars presenten la coloració més rojenca, i generalment són de tamany més reduït.

C. altheae, Hb.

Abril-Setembre.

Se troba en les mateixes regions del *C. lavatherae*, Esp.

Tarrassa, 7-IV-03 (S. Maluquer); Sant Pere de Vilamajor, 16-VI-12 i 9-IX-12; Tagamanent, 3-VII-12 (O. C. Rosset); Guardiola-Bagà, 30-VI-10; Sant Pere de Montgrony, 24-VII-12 (O. C. Rosset).

C. baeticus, Rbr.

Marrubii, Rbr. (Cat. Cuní i Martorell).

Altheae, Hb. var. *Baeticus*, Rbr. (Cat. Martorell i Peña).

Maig-Juliol.

Aquesta espècie es molt semblant a la anterior, no obstant aquella es més pròpia de les regions montanyoses, mentre que *baeticus*, Rbr., vola als voltants de Barcelona, a Sarrià; Can Borrell 28-7-11 y Can Pasqual, 25-V-11 (O. C. Rosset).

Cuní i Martorell, la cita dels pobles veïns de Barcelona, Calella i Malgrat. Sa oruga, diu, se troba en el *Marrubium vulgare* L.

Genre HESPERIA, Fabricius 1793.

PYRGUS, Hb.

SCELOTRIX, Rbr.

H. sao, Hb.

Abril-Setembre.

Està extesa per tota la regió Catalana, desde la Costa fins als Pirineus aont és abundosa, principalment en les parts superior de les valls, fins a 2,200 metres (P. Rondou). Generalment els exemplars Catalans tenen les taques blanques del anvers de les ales ben marcadés, resultant intermediaris entre'ls exemplars de la Europa central i els del mitjdia d'Itàlia. Per la coloració del revers de les ales inferiors, la major part formen transició a l'aberració següent.

ab. **eucrate**, O.

(Revers més pàlit, amb la color fonamental de les ales inferiors bruna en lloc de cinabri.)

Juntament amb el tipu volen exemplars de transició i ben caracterizats.

H. proto, Esp.

Abril-Juliol.

Especie poc freqüent.

Calella-V, Santa Coloma de Gramanent Besós, 15-IV, Font d'en Xirof (Gracia) 12-IV, Vayreda, en l'alta montanya; Montserrat i Calella, Cerdenya (cites de Cuní i Martorell). Vallcarca, costes del Garraf, 3-IV-08. Font de Mitja-Costa, Moncada, 13-VII-10 (O. C. Rosset). L'última localitat sembla esser una de les millors per a trobar aquesta especie.

H. carthami, Hb.

Juny-Agost.

Sols se troba en les regions montanyoses i elevades.

Atmetlla, 22-VI-13 (O. C. Rosset); Tagamanent 29-VI-12 (O. C. Rosset); Camí Roca-roja, S. Pere de Vilamajor. 1200 metres 7-VII-12; Guardiola-Bagá, 30-VI-10, abundant; S. Pere de Montgrony, 9-VIII-07, molt abundosa en altres localitats pirinenques aont puja en les parts superiors de les valls, a 2000 metres (Rondou); Vall d'Arán (M. Llenas).

Ab. (var.) **Möeschleri**, Herr. Schäff.

(Generalment de major tamany, les taques blanques mes grosses i la color fonamental del anvers i revers mes clara).

Alguns exemplars de Guardiola-Bagá, podrien referir-se a n'aquesta forma).

serratulae, Rbr.

Sols l'hem observada en el maciu del Montseny i als Pirineus. La indicació de Cuní i Martorell, que fa en son «Catálogo razonado», referent a n'aquesta especie «Alrededores de Barcelona. En Agosto muy abundante cerca de los Pirineos» la creyem equivocada en sa primera part.

Sta. Fe, Montseny, 1300 metres; Guardiola-Bagá, 18-VIII-07; Vall de Nuria, 9-VIII-12; Vall d'Arán (M. Llenas).

H. alveus, Hb.

Alveus, Hb. = *Carthami* Hb. (Cat. de Cuní i Martorell).

Alveus, Hb. = *Carthami* Hb. (Cat. de Martorell i Peña).

La denominació de *alveus*, ha estat usada equivocadament fins ara en la major part dels treballs referents als nostres lepidopters. En primer lloc hem de esmenar la confusió de les espècies del grup *Alveus*, Hb. amb la *H. Carthami*, Hb. Aquest últim lepidopter, està molt ben caracteritzat i es fàcil de distingir de totes aquelles, i no obstant figura com a sinònim en els catàlegs de Cuní, i Martorell i Peña.

En segon lloc, la denominació *alveus*, Hb. se ha aplicat a un grup de lepidopters que, per oferir grans afinitats en son aspecte, han restat confosos amb la veritable *alveus*, Hb. o considerats com a varietats de la mateixa. Actualment, totes aquelles espècies han conqueirit sa veritable consideració, mercés als estudis biològics i anatòmics de J. Reverdin, Ch. Oberthür, etc.

La lliberació d'aquest error ens obre el viarany per a reprendre l'estudi de *alveus*, Hb. i de ses espècies vehines, comensant per a esbrinar sa veritable aria de dispersió en la nostra terra. Per a aquesta tasca sols podrém donar lleugeres indicacions, degut a la insuficient quantitat de material de estudi que disposem.

Hb. *alveus*, Hb.

Maig-Agost.

Alveus (vera) l'havem observat amb frequència al Camí i Vall de Nuria, 7 a 10-VIII-12; Guardiola-Bagá, 6-VIII-07; Setcases, 1-VIII-11. (A. Codina). Montanyes de sobre l'Atmetlla, 22-VI-13 (O. C. Rosset).

Per les localitats esmentades pot deduirse que *alveus*, Hb. es un lepidopter de les regions montanyoses, com el considera Mr. Oberthür. El Dr. Reverdin ens comunica que a Suïssa sols se trova als Alps, al peu del Jura i al Jura del Cantó de Berna.

H. *onopordi*, Rbr.

Juliol-Agost.

Regions montanyoses.

Abundosa a Guardiola-Bagá, 6-VIII-07; La Atmetlla, 13-VII-13 (O. C. Rosset).

H. fritillum, Hb.
cirsii, Rbr.

Agost.

Regions montanyoses.

Abundosa a Guardiola-Bagá, Vores del Bastareny, 6 a 18-VIII-07; Serres de Bertí, 16-VIII-13 (O. C. Rosset); Puig-graciós, 28-VIII-13 (O. C. Rosset); Vernet (O, Struve) (1).

H. armoricanus, Obth.

Maig-Setembre.

A Catalunya s'observen clarament les dues generacions de *armoricanus*, Obth. Els primers individus han sigut cassats al mes de maig, als voltants de Barcelona, recullint novament exemplars frescos pel agost i setembre a Sta. Coloma de Gramanet i St. Pere de Vilamajor.

Es la única espècie del grup *alveus*, Hb. que's troba freqüentment pel plà i voltants de Barcelona, sembla manca en nostres regions montanyoses. L'exemplar que hem vist procedent de major elevació, fou cassat a la serra de Bertí, 900 metres, per nostre amic i company O. C. Rosset, el dia 6-VIII-13.

1.ª gen. St. Genís-V-14 (O. C. Rosset); Moncada, 2-VI-09; Serres de Bertí, 6-VIII-13 (O. C. Rosset).

2.ª gen. St. Pere de Vilamajor, 18-VIII-13; Sta. Coloma de Gramanet, IX-08; Prat del Llobregat, 5-IX-10 (O. C. Rosset); Casa Antunez, 16-IX-11 (O. C. Rosset); Can Borrell, 28-IX-10 (O. C. Rosset).

H. foulquieri, Obth.

Aquesta interessant espècie ha sigut trovada a les serres de Bertí, pel nostre company O. C. Rosset, el 16-VIII-13. Segurament deu trobarse també en altres serres que vorejen el riu Congost.

(1) *Drei Sommer in den Pyrenäen, von Dr. Oscar Struve in Leipzig Entomologische Zeitung, Stettin 1882.*

H. *cacaliae*, Rbr.

Juliol-Agost.

Sols s'ha citat de la serralada Pyrinenca; Von Caradja (1) la recullí al Port de Benasque. Deu trovarse en altres llocs dels Alts Pirineus.

H. *malvae*, L.

Abans de parlar d'aquest lepidopter debem aclarar un greu error contingut en els esmentats catàlegs de Cuní, i de Martorell i Peña. En el primer se troba en el número 99 «*Alveus*, Hb.—*Carthami*, Hb» i diu «Parecida a la anterior.» Común en los Prados de Casa Antúnez y y abundante por la parte de Vich. Agosto.

En el Rosellón la oruga se alimenta de *gramíneas y malváceas*.»

En el manuscrit de'n Cuní, original de son «Catálogo razonado», actualment propietat de nostre amic Salvador Maluquer, hi llegim la descripció anteriorment transcrita, encapsalant-la les següents denominacions *Syrichthus Alveolus*, God.; Hb. *Hesperia alveolus*, Hubn. Arebé, l'*alveolus*, Hb. és sinònim de *malvae*, L. Ademés, el dibuix colorit que acompanya a la descripció que'ns referim, recorda, encar que imperfecte, la ab. *tararas*, Meig. de *malvae*, L., però mai cap espècie del grupu *alveus*, Hb. Les plantes que s'indiquen com alimentícies de la oruga, ens confirmen també, que's tracta de *malvae*, L.

Se veu clarament que Cuní es referia a la H. *malvae*, L. i que al imprimir son catàleg sofrí un doble equívoc, al canviar el nom *alveolus* per *alveus*, i en segon lloc, posant com a sinònim d'ella, la espècie *carthami*, Hb.. Martorell i Peña, a més de cometre les mateixes faltes, i afegeix la forma «? *Fritillum*, O.»' resulta doncs que's reuneixen a un sol individu tres denominacions usades per a distingir altres tantes espècies diferents.

H. *malvae*, L.

Aquesta espècie i sa vehina *Malvoides*, Elw. & Edw. = *fritillum*, Rbr. son molt semblants, essent la causa de que's prenguin per *malvae*, L. aquells individus pertanyents a *malvoides*, Elw. & Edw. i en conseqüència resulti equivocada la biologia de les matei-

(1) *Beitrag zur Kenntniss der Grossschmetterlinge des «Département de la Haute-Garonne»* Iris, Dresden 1894.

xes. El Dr. Reverdin en un important estudi sobre aquesta qüestió (1) ha revisat grant nombre d'exemplars d'Espanya, Itàlia, Pirineus, Alps del Valais i Tessino, no trovant cap individuu pertanyent a *malvae*, L., ahont tantes voltes se havia citat.

H. **malvoides**, Elw. & Edw.
fritillum, Rbr.

Mars-Setembre.

Al contrari de lo observat amb *malvae*, L., aquesta especie te dugues generacions anyals. Sa aria de dispersió, és més meridional que aquella, comprenent Portugal, Espanya, mitjdia de França fins una part dels Alps, l'Itàlia i Sicila. A Catalunya està extesa per tot arrèu. La primera generació

gen. vern. **pseudoalvae**, Verity.

Vola en algunas localitats primer que cap altre *Hesperia*. Tibidabo, III-06; St. Pere de Vilamajor, 28-V-12; Farell-IV-12; Tarrassa, 18-IV-05 (S. Maluquer); Vallvidrera, 8-V-06 (O. C. Rosset).; St. Medí, 4-V-07 (O. C. Rosset).; St. Llorens del Munt, 29-VI-11 (O. C. Rosset).

2.ª generació: St. Pere de Vilamajor, VIII-13; Guardiola-Bagà 6-VIII-07; St. Vicens de Rus, 7-VII-07; Sta. Coloma de Gramanet, 10-IX-9.

Ab. **semi-confluens**, Reverdin.

(Semblant a la aberració *Tararas*, Mieg., de *malvae*, L.)

L'exemplar de St. Vicens de Rus pot referirse a n'aquesta forma aixís com també el dibuix que's trova en les notes manuscrites de Cuní i Martorell i alguns exemplars dels Pirineus, fins are anomenats *tararas*, Mieg.

IGNASI DE SAGARRA.

(1) Dr. Jaques L. Reverdin-*Hesperia malvae*, L. H. *fritillum* Rbr. *Hesperia melotis* Dup. *Bulletin de la Societé lèpidoptérologique de Genève*. Agost 1911.